

og Langesø. Han var Lehnsmand paa Næsbyhoved og Landsdommer i Fyen. Hans Søn Eiler var ogsaa to Overgange Lehnsmand paa Næsbyhoved og en Tid Kong Christian II's Hovedsmand paa Fyen, men ellers var hans offentlige Virksomhed mest i Jylland, hvor han havde talrige Forlehnninger. Hans ene Søn var Slægtens dygtigste og berømteste Mand, Rigskansler Antonius Bryske, der var forlehnet med Provstiet i Odense og med Vissenbjerg Birk. En anden Søn, Gert Bryske, hentede sin Brud i den himmerlandske Slægt Viffert, og deres Efterkommere indgik næsten udelukkende Ægteskab med Jyder, hvorved Slægten erhvervede de jyske Godser Tirsbæk, Katholm, Gl. Estrup, Asdal, Bogensholm, Vedø og Fævejle.

Ligsten i Søndersø Kirke
over Gert Bryske til Dallund, † 1552,
og Anne Viffert, † 1586.

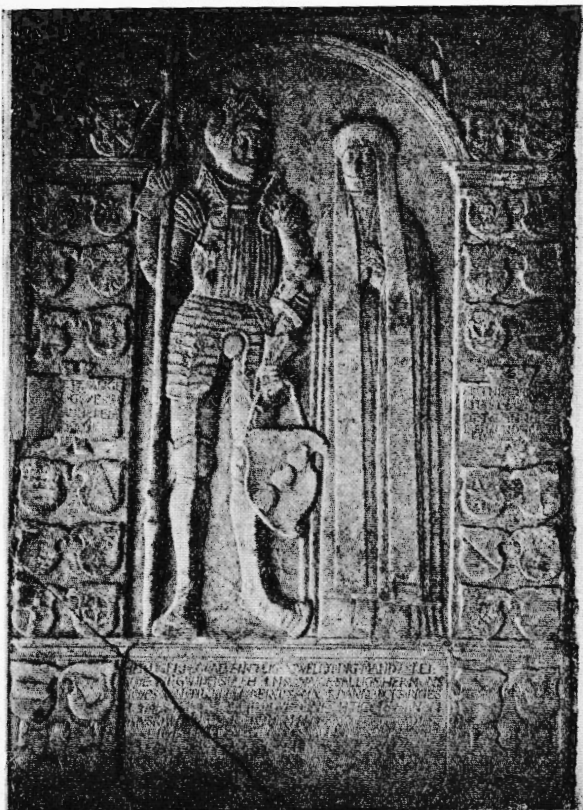
Men alligevel er der ingen Tvivl om, at Egnen Nordvest for Odense er Familiens egentlige Hjem, hvor dens tre Gaarde gik fra Haand til Haand indenfor Familiekredsen. I denne Egn og i Odense er adskillige bevarede Minder om Bryskernes samlede, og blandt disse det ældste af dem alle, Ligstenen i St. Hans Kirke over Gert Bryske og Elsebe Kabel, en af vore smukkeste Sten fra Middelalderen, der i fine indhuggede Linier fremstiller Figurerne i mærkelige levende og yndefulde Stillinger. Manden bærer en lang Kappe over Rustningen. Hans Hustru bøjer sig imod ham og rækker ham en Blomst. Under Figurerne ses Ægteparrets Vaabener uden Hjælme og

uden Dragen, som heller ikke fandtes paa den Ligsten, som har dækket Sønnen, Claus Bryske til Flintholms, og hans Hustru

Grethe Bydelsbaks Grav, der rimeligvis ogsaa har været i denne Kirke eller — maaske — i Graabrødre Kirke. I Claus Bryskes

Efterslægt førtes dog Dragen, saa denne har været brugt i begge Slægtens Linier.

I St. Hans Kirke findes ogsaa en Ligsten over Gert Bryskes Sønnesøn, Eiler Bryske til Dallund, Langesø og Margaard og hans Søn, Claus Bryske, hvis Figur er betydelig mindre end Faderens, skønt han var voksen, da han i 1537 faldt i Duel. Han er afbildet i fuld Rustning m. Hjælm og Sværd, saa Figurens Lidenhed skal formodentlig give Udtryk for, at han er Barn af den anden paa Stenen

Ligsten i Voldum Kirke over Eskild Gøye til Gunderslevholm, † 1560, og Sidsel Bryske til Margaard og Langesø, † 1573.

affbildede Mand. Denne er klædt i en almindelig Kofte og med Baret paa Hovedet, saa der er intet krigerisk ved ham. Mellem de to Mænd ses deres Vaaben. Der er ingen Antydning af, at Eiler Bryskes Hustru, Karen Gyldenstjerne, ogsaa har været begravet under denne Sten.

Hvis man sammenligner denne Sten med Stenen i Vigerslev Kirke over Eiler Bryskes Søn, Rigskansler Antonius Bryske, vil man se en umiskendelig Lighed mellem Fader og Søn, der begge har kløftet Hageskæg og bærer ganske samme Dragt. I Stenenes

arkitektoniske Inddeling er der væsentlige Lighedspunkter, som fremkalder den Tanke, at de kan være udgaaede fra samme Værk-

Ligsten i Aalsø Kirke over Thomas Fasti til Katholm, † 1600, og Christence Bryske, † 1611.

sted. De fire Hjørnekirker, der paa Faderens Sten er smykkede med Evangelistsymbolerne, fyldes paa Sønnens Sten af hans 4 Ahnevaabener: Bryske, Gyldenstjerne, Hogenskild og Bille.

Rigskanslerens Ansigt viser stærk Lighed med hans malede Portræt paa Frederiksborg, og hele Stenen er ualmindelig smukt udført og rigt ornamenteret, hvorved den adskiller sig fra Broderen, Gert Bryskes, og dennes Hustru, Anne Vifferts, Ligsten i Sønder sø Kirke, der er saa jævn og enkel som muligt uden nogen Forsiring udover Hjælmklæderne paa 4 af de 16 Ahnevaabener. Manden gør ved sin Hold-

ning og de fremskudte Skuldre et ganske vanskabt Indtryk, og Arbejdet er hverken smukt eller kunstnerisk og har ikke ringeste Lighed med de to andre ovennævnte Ligsten.

I Voldum Kirke ved Clausholm findes en Ligsten over et tredie af Eiler Bryskes Børn, nemlig Datteren Sidsel, og over hendes Mand, Eskild Gøye til Gunderslevholm. I deres Grav er fundet et lueforgylt Krucifiks, som nu hænger i Kirken.

Fru Sidsel, der efter Faderen arvede Margaard, som solgtes.

af hendes Ægtefælle, arvede efter sin Broder, Kansleren, Langesø, hvor hun i 1571 oprettede sit Testamente, hvori hun bl. a. betænkte sine Fæstere og Sognets fattige. To Aar senere døde hun paa Langesø og førtes til Voldum. Hendes Broderdatter, Christence Bryske, rejste efter Begravelsen tilbage til Langesø og skrev til Birgitte Gøye: »I kan ikke tro, saa meget godt Folk der var til min salige Fasters Begravelse.« Blandt de mange tilstedeværende var ogsaa den bekendte Anna Hardenbergs Mand, Oluf Mouridsen Krognos, der straks efter Begravelsen følte sig syg og maatte gaa til Sengs; kort Tid efter døde han, og — i Mod-sætning til de mange Mennesker, der havde været til Ste-de ved Fru Sidsels Jordefærd, var der »grysselig faa Folk paa Claxholm, der fulgte ham hid til Byen«, som Fru Ide Ulfstand fra Aarhus skriver til Birgitte Gøye.

Fru Sidsels Portræt hang tidligere paa Frederiksborg, men ødelagdes ved Branden. Udover Gengivelserne paa de mange bevarede Ligsten eksisterer der vist nu kun Portræt af et af Slægtens Medlemmer, nemlig

Jacob Bincks Maleri af Kansleren, der hænger paa Frederiksborg, og dettes Identitet er endda ikke helt sikker.

Ligsten i Sønderlø Kirke over Lisbeth Bryske til Amagergaard, † 1582.

Over to af Gert Bryskes Børn findes bevarede Ligsten, den ene i Slægtens gamle Sognekirke, Søndersø, over Jomfru Lisbeth Bryske, som døde paa sin Gaard Amager i Vigerslev Sogn 1582, og den anden i Katholms Sognekirke, Aalsø, over Christence Bryske og hendes Mand Thomas Fasti til Vennergaard og Katholm. Stenene har 16 Ahnevaabener for hver af de paa dem afbildede Personer, og Vaabenskjøldenes og Hjælmlklædernes Form og Ud-

førelse viser en meget stor Overensstemmelse, ligesom de Søjler, hvorpaa Vaabenerne er anbragte, saa, selv om Stenene, hvis Bestemmelsessteder ligger i saa stor Afstand fra hinanden, ikke er forarbejdede af samme Stenhugger, er der stor Sandsynlighed for, at samme Fortegning har været Grundlaget for Arbejdet.

Jomfru Lisbeth er iført en prægtig Brokadeskjole med et rigt og meget smukt udført Mønster, som paa-faldende minder om Mønsteret i Jomfru Margrethe Skovgaards Kjole paa hendes bekendte Sten i St. Knuds Kirke, der, hvad Anordning og Ornamentik iøvrigt angaar, adskiller sig en Del fra Søndersø-Stenen.

Over et af Flintholm-Liniens Medlemmer træffer man i Kundby Kirke i Tudse Herred en Ligsten med 16 Ahnevaabener og Portrætter af Peder Rud til Vogn-

Ligsten i Kundby Kirke
over Peder Rud til Vognserup, † 1559,
og Grethe Bryske, † 1575.

serup og Grethe Bryske til Toftholm, † 1575. Hun byggede som Enke den nuværende Hovedbygning paa Vognserup, der ved andet

Stokværks Udkrøgning over nedre Stokværk over en Rundbuefrise minder om Byggeskikken paa en Del fynske Gaarde. I Nabo-kirken i Mørke findes en Ligsten over Fru Grethes Moder, Kirstine Ulfstand til Toftholm, † 1570, men hendes Ægtefælle, Carl Bryske, er ikke afbildet paa Stenen.

Efter nu at have gennemgaaet de Ligsten, der i Kirkerne genkalder Mindet om »de faa og onde« Brysker, skal vi vende os til de Mindetavler, som de har opsat paa de af dem opførte Bygninger.

Den smukkeste og tillige den ældste har siddet i det gamle Langesø, der gennem Stenens latinske Inskription fortæller: Anno Domini 1554 lod Antonius Bryske mig bygge, han som paa den Tid var Danmarks Riges Kansler, i hans Alders 54de Aar.

Stenen, der en Tid sad i den i 1901 nedbrændte Lade, sidder nu i den 1775 opførte Hovedbygning. Den viser prægtigt udhuggede Bryske- og Gyldenstjerne-Vaabener og forskellig Ornamentik, bl. a. et skægget Mandshoved, der viser Lighed med Bygherrens Træk.

I Trappetaarnet paa Katholm sidder en stor og meget anselig Sten med smukt udhugne Fasti- og Bryske-Vaabener, holdte af to store Engle i folderige Klædebon. Paa en Arkitrav staar der: Thomas Fasthi Christentze Brysche, hvorover der i en Fronton er Renæssanceornamenter og Ordene: Langh ist nich ewich.

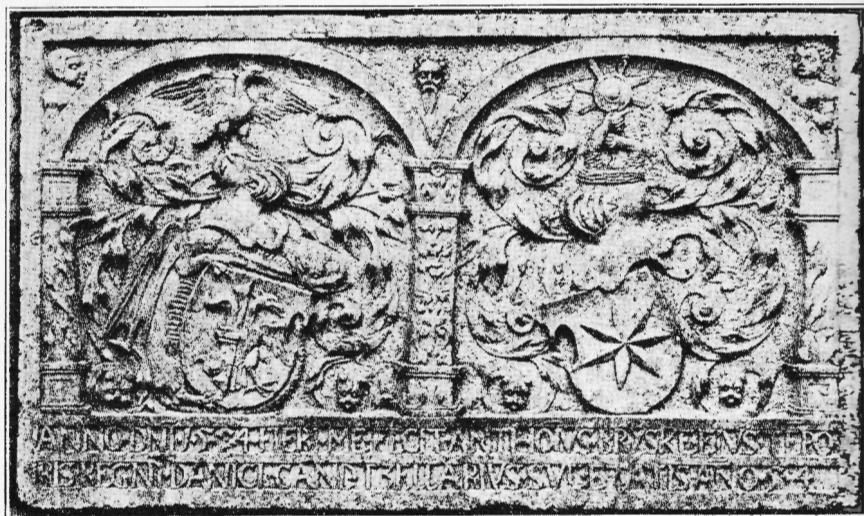
Naar man sammenligner disse to Stens Bryskevaabener, der betegner henholdsvis et mandligt og et kvindeligt Medlem af Slægten og derfor er placerede henholdsvis til heraldisk højre og venstre, vil man bemærke, at de to Vaabeners Felter er anbragte modsat hinanden, og at saavel Dragen som Hjælmen og Ørnen paa

Tegning af en nu forsvunden Ligsten i St. Hans Kirke eller Graabrødre Kirke i Odense over Claus Bryske til Flintholm og Grethe Bydelsbak, † 1490.

denne vender ind imod det andet paa Stenen udhuggede Vaaben. Dette skyldes den gamle Regel, at de enkelte Figurer i et Vaaben

Sten paa Langesø fra 1554 med Antonius Bryskes fædrene og mødrene Vaabener:
Bryske og Gyldenstjerne.

skal vende Fordelen eller Hovedet ind imod det Vaaben, hvormed det er sammenstillet, eller mod den Midterakse, hvorom en Række Vaabener grupperer sig.

Paa begge Stenene ser man tydeligt, hvorledes Dragen i hele sin Længde fra Hoved til Halespids omspænder Bryskevaabenet.

Katholm-Stenen er meget ejendommelig og, navnlig ved sin Form, vidt forskellig fra de almindelige Døroverliggere, saa det er sandsynligt, at Traditionen har Ret, naar Stenen menes at være beregnet til Ligsten. Den skal være hugget i Udlandet (maaske paa Gotland) og skal paa Transporten til sit Bestemmelsessted være strandet ved Hou. Der blev den fundet og opsat i en Kilde eller et Vandløb, hvorved en stor Del af dens Midterparti var blevet udslidt af det rindende Vand. Hofjægermester Holstein-Rathlou opdagede Stenen og gav den, antagelig i 1880'erne, til Kammerherre Dinesen, der lod den udbedre med Gibs og opsætte paa Thomas Fastis og Christence Bryskes herlige gamle Borg, der er den smukkeste og stateligste af de talrige endnu staaende Bygværker, som Bryskerne har været med til at opføre.

Thomas Fasti og Christence Bryske gjorde meget for deres Sognekirke Aalsø. De byggede Hvælvinger, hvor deres Vaabener ses, og hun opførte Gravkapel og skænkede Altertavle og Prædike-stol. Paa disse ses ogsaa deres Vaabener. Paa Kirkens Loft har der i sin Tid ligget to, nu paa Katholm værende, Trætavler, hver bemalet med 16 Ahnevaabener for dette Ægtepar.

Efter i Aaret 1600 at være blevet Enke, blev Fru Christence boende paa Katholm, hvor hun holdt et helt lille Hof og levede langt over Evne. I 1606 opførte hun i Aarhus et stort og anseligt Stenhus, der endnu den Dag i Dag bærer Navnet Trods-Katholm.

Christence Bryskes Søster, Karen, har været saa heldig, at ikke mindre end fire af hendes Mindetavler er bevarede. Smuk-kest og bedst i Udførelsen er den, der sidder over Taarndøren paa Tirsbæk, denne prægtige gamle Gaard, som opførtes i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede af Iver Lunge, hvis første Hustru var Maren Bjørn, og den anden Karen Bryske. De tre Vaabener ses mellem to ret store og klodsede putti og over en Kartouche med en meget slet formet Indskrift.

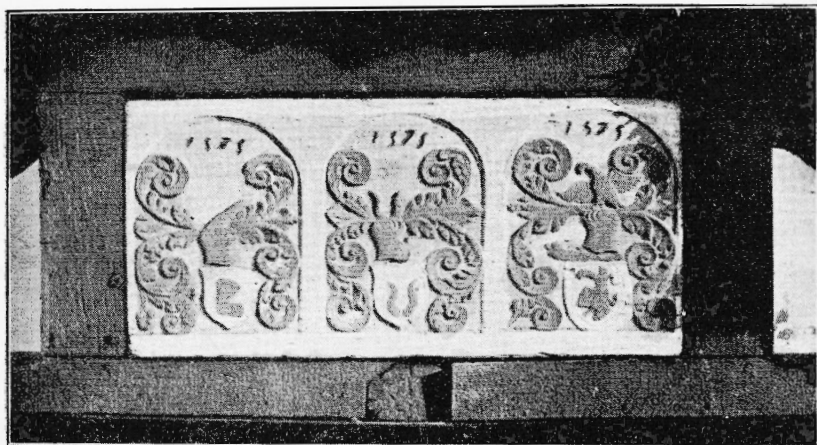
Denne Sten er dog langt grovere, end Stenene paa Langesø og Katholm. Under Lunge-Vaabenet skimter man Aarstallet 1577, der uden Tvivl betegner Byggearbejdets Afslutning.

Fylding fra Degnestolen i Søndersø Kirke.

Aarstallet 1575 og de samme tre Vaabener er udskaarne i en anselig Egeplanke, der nu sidder over Porten paa Parcelgaarden

Egeplanke paa Julianebjerg fra 1575 med Iver Lunges, Maren Bjørns og Karen Bryskes Vaabener.

Julianebjerg ved Vejle, men som oprindeligt har siddet i en Ladebygning paa Tirsbæk.

Maren Bjørn havde bragt sin Mand de to sydfyenske Gaarde Nielstrup og Østrupgaard. I den førstes Sognekirke Ollerup ligger

Sten paa Tirsbæk fra 1577 med Iver Lunges, Maren Bjørns og Karen Bryskes Vaabener.

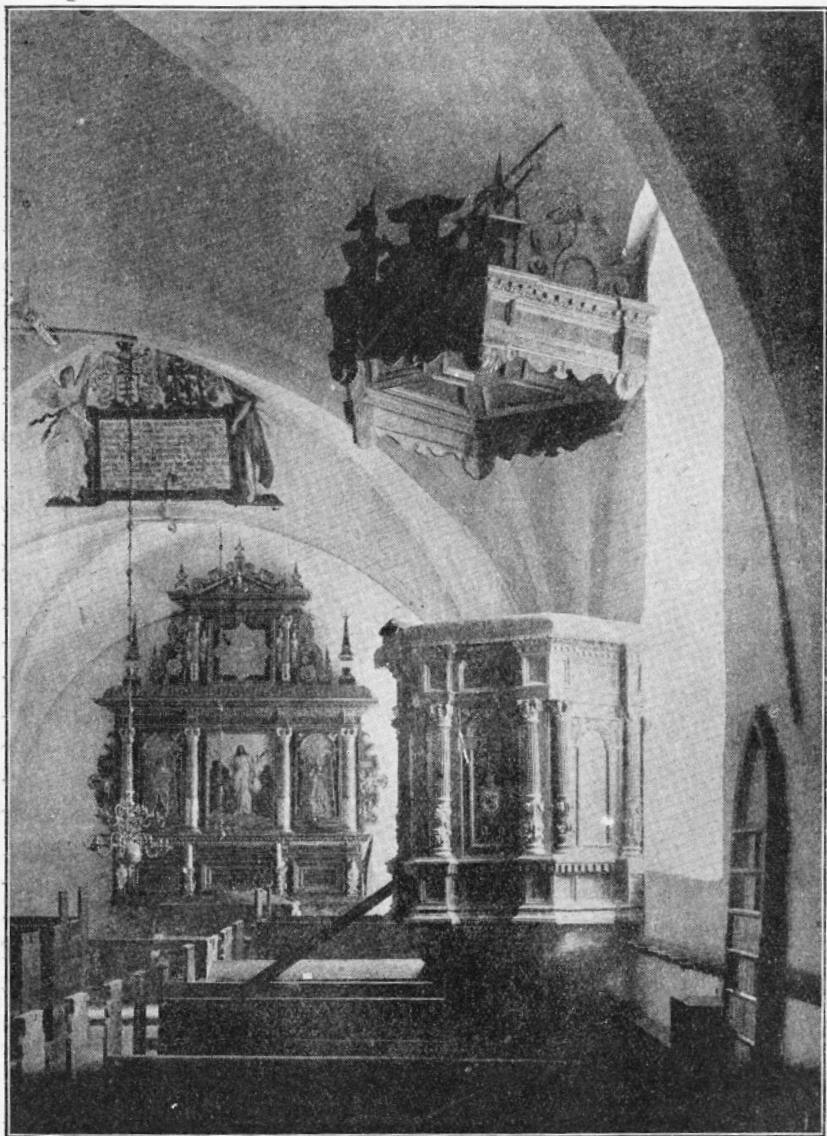
Sten paa Østrupgaard fra ca. 1572 med Iver Lunges, Maren Bjørns og Karen Bryskes Vaabener.

Sten paa Fyens Stiftstidende-s Ejendom i Odense fra 1594 med Iver Lunges og Karen Bryskes Vaabener.

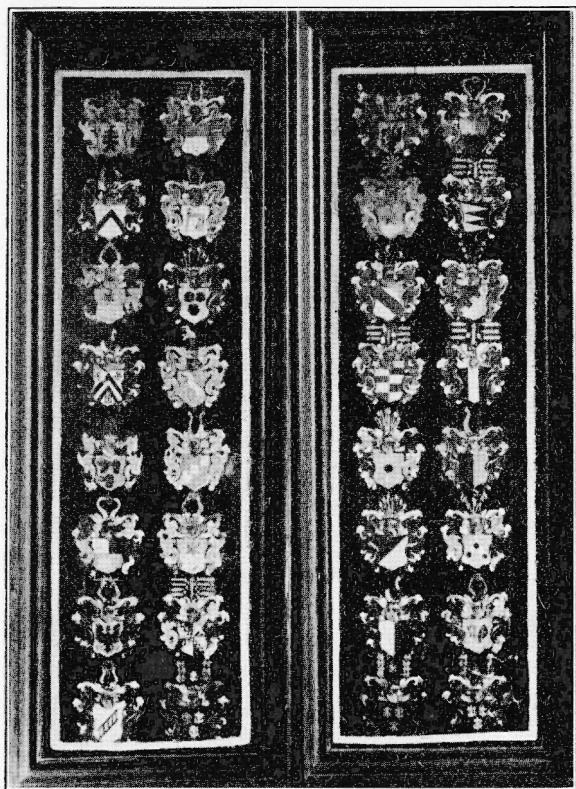
Sten paa Katholm med Thomas Fastis og Christence Bryskes Vaabener.

Det Indre af Aalsø Kirke. — Fotograferet af Nationalmuseet.

hun og Manden begravede, og deres Ligsten viser deres Portrætter og Ahnevaabener. Karen Bryske er hverken afbildet eller nævnt paa Stenen, saa hun, der først døde 1624, 37 Aar efter

Manden, er maaske begravet andetsteds. Paa Østrupgaard opførte Iver Lunge 1572 en ny Hovedbygning, dette højst ejendommelige grundmurede

Malede Trætavler paa Katholm med 16 Ahnevaabener for Thomas Fasti og Christence Bryske.

beskadigede, saa Læsningen af de fem Indskriftlinier volder nogen Vanskelighed. Paa Bryske-Vaabenet savner man den karakteristiske Drage.

Endelig ses Vaabenerne Lunge og Bryske — men ikke Bjørn — paa en Sten, som nu sidder indmuret i Gaarden paa Fyens Stiftstidendes Ejendom i Odense, og som tidligere sad i Bygningens Façade ud imod Graabrødreplads. Paa en Kartouche under Vaabenerne staar der, at Karen Bryske til Slumstrup i 1594 byggede dette Hus. Her har hun maaske tilbragt sine sidste Dage og endt sit Liv.

Taarnhus, der danner Kærnen i det højt beliggende Borggaardsanlæg, hvis øvrige Bygninger er af Bindingsværk.

Ogsaa denne Bygning er opført, efter at Iver Lunge 1568 paa Tirsbæk havde ægtet sin anden Hustru, men ogsaa her anbragte han begge sine Hustruers Vaabener foruden sit eget paa en Sten over Indgangsdøren. Arbejdet er her groft, ligesom paa Tirsbæk og Julianebjerg, og enkelte Partier af Stenen er stærkt

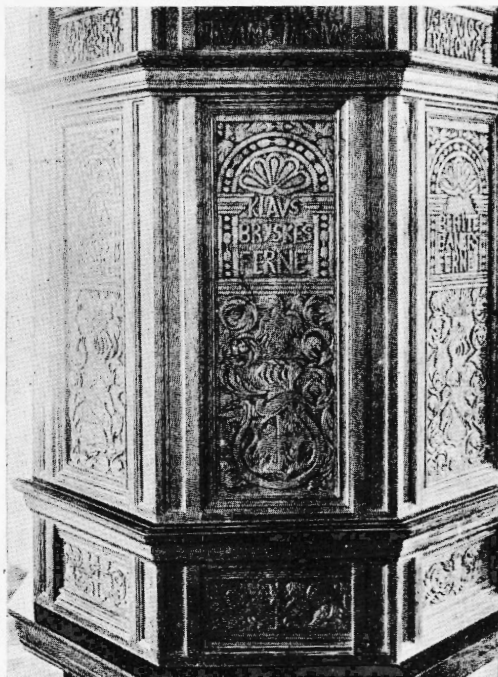
Maaske er det ogsaa Iver Lunges og hans Hustruers Vaabener, der i 1583 blev opsatte paa Degnestolen i Søndersø Kirke. I hvert Fald saas der tidligere bl. a. Vaabenerne Lunge og sandsynligvis Bjørn. Dette nævnes af Vedel-Simonsen, der dog ikke omtaler det eneste Vaaben, der nu findes paa Degnestolen, nemlig et meget plumpt udskaaet Bryske-Vaabener, omgivet af en meget groft udarbejdet Drage. Det paa begge Sider nedhængende Hjælmlæde viser, at der tidligere har været en Hjælm over Skjoldet, og at Fyldingen altsaa har været højere.

Claus Bryskes († 1564) og Berete Banners († 1592) Vaabener paa en Sølvske, funden 1874 i Flintholm Have. — Klichéen er ved Nationalmuseets Velvillie laant fra: J. Olrik: Drikkehorn og Sølvtøj.

Paa Prædikestolen træffer man Bryske-Vaabener og 9 andre Vaabener, der viser 4 Ahner for hver af Ægtefællerne Eiler Høeg til Dallund og Else Krabbe, der 1634 byggede det ene Taarn paa det af Eiler Høegs Oldefader, Gert Bryske, opførte Dallund og anbragte deres to Vaabener over Døren. Da der paa Prædikestolen var Plads til endnu to Vaabener, har man medtaget de to fra næste Slægtled, der maatte anses for de vigtigste, nemlig begge de paagældendes Farfædres Mødres Vaabener.

Hvis den hyppige Forekomst af de samme Menneskers Vaabener skulde foranledige nogen til at tro, at disse herved i særlig Grad har villet fremhæve eller forherlige sig selv, maa man hertil sige, at det dengang var almindelig Skik at anbringe sit Navn og Vaaben paa mangfoldige Steder og Gen-

Prædikestol fra 1566 i Hundstrup Kirke med Claus Bryskes og Berete Banners fædrene og mødrene Vaabener.

stande, hvorved saavel Bygninger som Møbler og Husgeraad fik et overordentlig personligt Præg. For blot at nævne et Eksempel fra Samtiden, kan det anføres, at Fru Mette Rosenkrantz's Vaaben f. Eks. findes paa det af hende opførte Vallø, desuden over Porten paa Skarhult i Skaane og paa Løgismose, paa et Stolestade i Valløby Kirke, paa hendes Ligsten i Skarhult Kirke og paa to ganske ensartede Kister paa Ravnholt og Nationalmuseet.

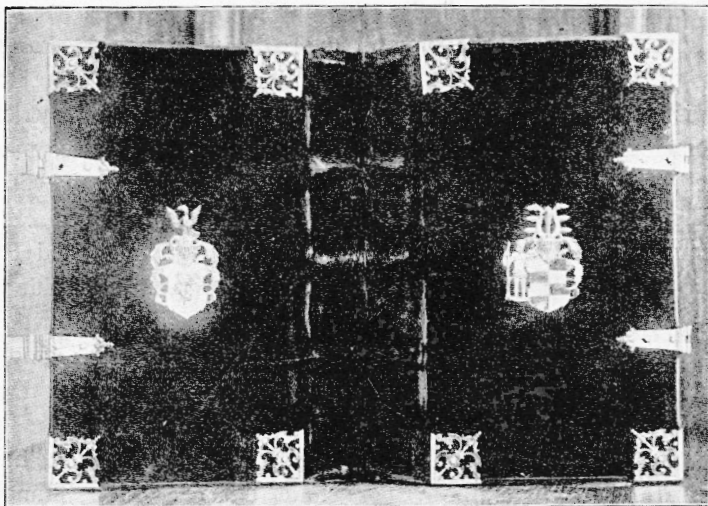
Karen Bryskes Broder, Eiler Bryske til Dallund, var gift med hendes Stafdatter, Gjertrud Iversdatter Lunge, som bragte ham Tirsbæk, Nielstrup og Østrupgaard. Deres Datter var den bekendte Slægtebogsforfatterinde Lisbeth Bryske, der ved sine genealogiske og heraldiske Arbejder har haft saa stor Betydning for den moderne Adelsforskning. Hun blev gennem sit andet Ægteskab med Henrik Bille Stammoder til Familien Bille-Brahe, paa hvis nuværende Hovedsæde, Steensgaard, der opbevares en Bønnebog fra 1645 med emallerede Beslag og Vaabenerne Bille og Bryske, hvor-

Blad af Lisbeth Bryskes Slægtebog i Karen Brahes Bibliotek i Odense med Iver Lunges, Maren Bjørns og Karen Bryskes Vaabener.

ved er at bemærke, at Dragen er anbragt inde i Skjoldet, omfattende Vaabenmærket. Paa Bogens Spænder staar der H.B. — L.B. — 1653.

Foran i Bogen har Lisbeth Bryske 1647 med egen Haand skrevet: Denne Bog hører mig Lisbeth Bryske til med Rette, og blev

Bønnebog paa Steensgaard med Henrik Billes og Lisbeth Bryskes Vaabener.
Paa Spænderne staar der H. B. — L. B. — 1653.

den mig givet af min hjerte kære Datter Fru Margrethe Lunge.

Lisbeth Bryske grundlagde af øde Bøndergaarde i Tirsbæks Nærhed en Avlsgaard, som hun gav Navnet Bryskesborg. Dette Navn er dog senere af Brigader William Halling forandret til Williamsborg.

Den ikke saa talrige Flintholm-Linie har kun efterladt sig faa synlige Minder udover Ligstenen i Kundby Kirke. I 1874 blev der af Proprietær Lange til Flintholm til Nationalmuseet indleveret en ved Gravning i Gaardens Have fundet Sølvs-Spiseskål med rundt Skaft; paa Bladets Bagside er graveret Vaabenerne Bryske og Banner, saa Skeen har enten tilhørt Claus Bryske til Flintholm, † 1564, og hans Hustru, Berete Eriksdatter Banner, eller deres Søn Carl, der endnu levede 1572: De samme to Vaabener skal have været anbragte paa Kister, der i 1873 fandtes i en Gravhvelving under Alteret i Hundstrup Kirke, hvis Prædikestol ogsaa bærer disse Vaabener foruden Ulfstand og Rosenkrantz, Aarstallet 1566 og Beretning om, at Vaabenerne angiver Klavs Bryskes og Berite Baners »ferne« og »mørne« Vaabener. Ved Bryske-Vaabe-

net er Dragens Hale snoet to Gange om Dyrets Hals, og Spidsen gaar gennem dets Mund. Skæringerne er meget jævne og almindelige, men de er ganske flot gjorte.

Af litterære Minder findes der mærkelig nok kun een Ligprædiken over en Bryske, nemlig over Truid Bryske til Langesøs 10-aarige Datter Ide, som 1621 blev bisat i Vejle. Fru Grethe Bryskes Adkomstbreve er udgivne i »Danske adelige Brevkister«, og, foruden Lisbeth Bryskes allerede nævnte Slægtetog, maa til uvisnelig Hæder for et af Slægtens Medlemmer fremhæves den Betydning, som Fru Sidsel Bryske paa Langesø har haft for Bevarelsen af Codex runicus, der er skrevet paa Dansk med Runer i sidste Halvdel af det 13de Aarhundrede og bl. a. indeholder den skaanske Provinslov og den skaanske Kirkelov. Bogen havde tidligere tilhørt Antonius Bryske, og Fru Sidsel har af Omhu for, at den skulde komme i forstaaende Hænder, givet den til Doktor Peder Sørensen.

Skønt Bryskerne, som nævnt, ikke var særlig talrige, har de dog efterladt sig adskillige Spor rundt om i Landet. Mange af disse udmærker sig ved deres Skønhed og kunstneriske Udførelse, og blandt Landets prægigste og interessanteste Gaarde maa henregnes de, som er opførte af Medlemmer af denne Slægt eller dissers Ægtefæller.

Forfatteren vilde være meget taknemmelig for Meddelelse om Tilstedeværelsen af andre synlige Erindringer om Familien Bryske, end de her nævnte.

Fru Lene Ivensdatter
Bryskes Sigil
1511.

Antonius Bryske
til Langesøs Sigil
1553-58.

Fru Sidsel Bryske
til Margaards Sigil
1560.